

KORONAVIRUS A ČEŠTINA

Datum konání: 29. 4. 2022

Místo konání: on-line přednáška, konaná přes MS Teams

Název přednášky: Koronavirus a čeština

Přednášející: PhDr. Jarmila Vojtová, Ph.D.

Počet účastníků: 70

Zpracoval: Martin Řehák

Anotace přednášky

Již téměř dva roky ovlivňuje náš osobní i pracovní život pandemie koronaviru. Příchod nemoci covid-19 způsobil velkou změnu v mnoha oblastech. Nedotčen přitom nezůstal ani jazyk, který pružně zareagoval na společenské změny. Přednáška sleduje, jak koronavirová pandemie ovlivnila češtinu, jak její uživatelé reagovali a reagují na aktuální situaci.

Podíváme se, co nová slova pojmenovávají a jak se tvoří, jak se měnila jejich frekvence v čase, které výrazy aspirovaly na slovo roku apod. Zamyslíme se také nad tím, co se s těmito slovy stane, až epidemie skončí. Na závěr se seznámíme s koro(no)slovím a koro(no)vtipy, tedy s výrazy a úslovími, které nám s nadsázkou pomáhají překonat tuto nelehkou dobu.

Přednáška je doprovázena množstvím autentických příkladů.

Představení přednášející

Prezentující této on-line přednášky z cyklu externích odborníků byla PhDr. Jarmila Vojtová, Ph.D. Jedná se o odbornou asistentku z Ústavu českého jazyka Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, která na fakultě vyučuje řadu předmětů, jako jsou například Proseminář ke studiu jazyka, Současný český jazyk – norma a kodifikace, ABC češtiny ad.

Jak se obohacuje/mění jazyk

První téma se zabývalo změnou jazyka jako takovou – proč a jak se mění jazyk. Živý jazyk odráží změny ve společnosti, a proto se při nových skutečnostech objevuje potřeba dané skutečnosti pojmenovat. Mezi největší společenské změny nedávné minulosti patří změna

společenské situace po roce 1989, vznik internetu a sociálních sítí, dále orientace na ekologii a aktuálně nejrelevantněji právě pandemie koronaviru.

Koronavirus a čeština

V českých oficiálních textech lze nalézt vyšší frekvenci výrazů popisujících aktuální situaci (např. *karanténa, rouška, pandemie*). Naopak neformální komunikace je plná aktivního uchopení situace či jejího hodnocení, výrazů pro pobavení či výrazů s úlevnou funkcí.

Nová slova v době koronavirové

Mezi nová slova z této doby, která jsou užívána hlavně v oficiálních textech, patří slova jako *covid-19, lockdown, covid pozitivní* ad. Také pozorujeme vyšší frekvenci slov jako *epidemie/pandemie, izolace, rouška* atd. Kromě toho se u některých slov objevily nové významy spjaté s touto epidemií.

Texty neoficiálního rázu jsou plné stylisticky příznakových slov, nejčastěji se jedná o slova tvořená odvozením (*koronáč, rouškař*) či skládáním slov.

Co na to jazykovědci

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky má na dvou svých internetových projektech tlačítko covid-19, které nám zobrazí termíny relevantní právě ke covidu. Jedná se o [Akademický slovník spisovné češtiny](#), což je výkladový slovník současné češtiny, a [Neomat](#), což je databáze nových slov (neologismů). Kromě těchto zdrojů můžeme také využít webu [Čeština 2.0](#), jenž sesbírává regionální, slangová či jinak zajímavá slova.

Koronavirus v jiných jazycích

I v jiných jazycích samozřejmě najdeme nová slova z nedávné doby. Pro angličtinu je vhodné užít webů jako [Cambridge Dictionary](#), [Merriam-Webster](#) a [Urban Dictionary](#), pro němčinu hlavně [Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache](#).

Frekvence slov – jarní × podzimní vlna

Největším rozdílem mezi jarní a podzimní vlnou roku 2020 bylo zaměření slov. První část roku se jednalo spíše o termíny deskribující samotnou nemoc a pomůcky, druhá část roku byla spjata s protiepidemickými opatřeními a nařízeními. V následujícím roce se k tomu přidalo názvosloví kolem očkování a protilátek.

Korosloví a korovtipy

Koronavirus s sebou přinesl také mnoho příležitostí pro humorné fráze, a to jak zbrusu nové, tak i obměny již starších. Často se jedná o černý humor: *Dezinfekce nad zlato, Tři roušky pro Popelku, S testy nejsou žerty* aj.

Životnost slov spojených s epidemií

Posledním tématem byla životnost slov spojených s koronavirem. Většina slov spojených s epidemií pravděpodobně zanikne, zůstanou spíše jen slova obecně platná (*home office, distanční výuka*). Fakt, že se za tuto dobu v češtině vynořilo tolik nových slov a frází, však dokazuje, že náš mateřský jazyk se stále vyvíjí a že se nemusíme bát o jeho životaschopnost.

Závěr

Přednášku jsem si náramně užil, byla pro mě nejen poučná, ale také velmi zábavná. Po hlavní části následovala diskuse, jež byla z mého pohledu podnětná. Velice se těším na budoucí přednášky z tohoto cyklu.

Obrázek 1 – PhDr. Jarmila Vojtová, Ph.D.